

PSICHOSOCIALINĖS PARAMOS NUTEISTŪJŲ ŠEIMOMS GALIMYBĖS

Doc. dr. Gediminas Navaitis

Lietuvos teisės universitetas, Socialinio darbo fakultetas, Socialinio darbo ir edukologijos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 45 92
Elektroninis paštas gedimin.n@post.5ci.lt

Pateikta 2001 m. spalio 30 d.

Parengta spausdinti 2002 m. kovo 26 d.

*Recenzavo Šiaulių universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedros asistentė
dr. Natalija Mažeikienė ir Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros
doc. dr. Vytautas Šlapkauskas*

Santrauka

Laisvės atėmimo bausmė yra sunkus šeimos ryšių išbandymas, o jų išsaugojimas gali tapti itin svarbia nuteistojo resocializacijos prielaida, todėl aktualu žinoti nuteistųjų šeimų ypatumus ir numatyti pagrindines psichosocialines paramos joms kryptis.

Nagrinėjant nuteistųjų šeimų problemas galima tirti tiek pačius nuteistuosius, tiek jų šeimų narius, kurių požiūris į laisvės atėmimo bausmę ir šios bausmės poveikį jų gyvenimui kol kas menkai ištirtas. Šiame straipsnyje pristatomi žmonių, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, anketinio tyrimo duomenys. Tyrime dalyvavo dvi žmonių grupės: žmonos, palaikančios santuokinius ryšius su nuteistaisiais, ir žmonos, nutraukiančios santuoką.

Surinkti duomenys apie vyrų laisvės atėmimo bausmės trukmės ir žmonių apsisprendimo nutraukti santuoką ryšį parodė, jog žmonos, kurių vyrai nuteisti sąlygiškai trumpesniai laisvės atėmimo laikui, retai pareiškia norą skirtis pirmąjį vyro įkalinimo pusmetį. Žmonos, kurių vyrai nuteisti ilgesniai laisvės atėmimo laikui, gana dažnai skiriasi iškart po to, kai vyras įkalinamas.

Planuojant psichosocialinę paramą nuteistųjų šeimoms aktualiausia paremti sutuoktinius, norinčius išsaugoti šeimą. Tarp tiriamųjų tokių moterų buvo 51,9 proc. Pagrindine šeimos iširimo priežastimi jos laikė vyro agresyvumą, žmonos žeminimą bei kitas neigiamas vyro savybes. Be to, per 90 proc. apklaustųjų nėra patenkintos pataisos įstaigos taisyklėmis, ribojančiomis jų bendravimą su nuteistu vyru, nors tarp besiskiriančių moterų tik 2,6 proc. dėl šeimos iširimo tiesiogiai apkaltino pataisos įstaigą.

Surinkti duomenys parodė, kad nuteistųjų šeimų stabilumas yra susijęs su bausmės trukme. Geresnės prielaidos išsaugoti šeimą turi asmenys, nuteisti sąlygiškai trumpesne bausme. Jų šeimoms reikėtų didesnės psichologinės paramos, nes dauguma apklaustų žmonių nuteisus vyrą tikėjosi išsaugoti santuoką, tačiau pasikeitus bendravimui nesugebėjo to padaryti.

Įvadas

Vykdamas Lietuvos penitencinės sistemos reformą siekiama sumažinti neigiamą laisvės atėmimo bausmės poveikį, padėti nuteistajam sėkmingai tapti visaverčiu visuomenės nariu. Ypač svarbu tinkamai organizuoti socialinį darbą su nuteistaisiais, teikti jiems psichosocialinę paramą. Nors tokios paramos nuteistajam klausimai vis nuodugniau aptariami, kai kurie šios paramos aspektai dar nesulaukė pakankamai dėmesio, yra mažai tyrinėti. Vienu iš jų laikytume žinojimą, kokie yra nuteistojo ir jo šeimos ryšiai, dažniausių nuteistojo šeimos problemų analizę ir psichosocialinės pagalbos, skirtos jai įveikti, programų kūrimą.

Abejonių nekelia šeimos ryšių svarba asmenybės raidai, jos požiūriui į save bei aplinkinius. Nutrūkę šeimos ryšiai dažnai tampa psichologine neatsakingo ar net nusikalstamo el-

gesio prielaida. Laisvės atėmimo bausmė neabejotinai yra sunkus šeimos ryšių išbandymas. Vienais atvejais tie ryšiai išardomi, o kitais jų išsaugojimas tampa dar viena nuteistojo resocializacijos prielaida. Šiuo metu apie 8 proc. asmenų, atlikusių laisvės atėmimo bausmę, praranda socialinius, įskaitant ir šeiminius, ryšius (Jurgelaitienė, 1999). Netgi tarp nuteistųjų iki gyvos galvos apie 16 proc. turi emocinių problemų, kurias galėtų išspręsti šeimos psichoterapija (Navaitis, 2001). Daugiau žinant apie nuteistųjų šeimų sunkumus, ištyrus, kokios šeimos išlieka stabilios net nuteisus vieną iš sutuoktinių, o kokios išyra, būtų galima tikslingiau organizuoti socialinį darbą su nuteistojo šeima, suteikti jai psichosocialinę pagalbą.

Straipsnio tikslas – išaiškinti psichosocialines nuteistųjų ir jų šeimų problemas, jų stabilumo ir nestabilumo prielaidas.

Nuteistųjų šeiminių problemos

Šeima kuriama siekiant patenkinti poreikius, kuriuos galima jungti į kelias pagrindines grupes. Tai būtų tam tikrų materialinių šeimos gyvenimo sąlygų sukūrimas ir palaikymas; tėvystės ir motinystės lūkesčių ir jausmų įgyvendinimas; psichologinis ir fizinis intymumas; šeiminis bendravimas, buvimas su artimais žmonėmis (Navaitis, 1999, p. 9). Nuteistasis izoliuojamas nuo socialinės aplinkos, o drauge ir nuo šeimos. Dauguma nuteistųjų nebegali kurti materialinių šeimos gyvenimo sąlygų, nes jiems patiems reikia šeimos materialinio palaikymo, jų dalyvavimas auklėjant vaikus ir vaikų socializacijoje yra ribotas ir prieštaringas, taip pat ribojamas jų intymus bendravimas su laisvėje esančia sutuoktine (–iu). Visa tai tampa šeimos komunikacine problema, kai dėl priežasčių, nepriklausančių nuo šeimos narių valios, tenka bendrauti ribojamos sąveikos aplinkybėmis, trukdančiomis laisvai reikšti jausmus.

Šeimos krizės, kylančios dėl nurodytų bendravimo sunkumų, jų pobūdis bei dinamika gana menkai tyrinėti. Įvairios šeimos psichoterapijos kryptys siūlo tik bendriausius tokių problemų sprendimo principus. Pavyzdžiui, L. Hoffmanas nurodo, jog sutuoktiniams, kurie erdviškai atskirti vienas nuo kito, svarbu sukurti ritualų sistemą, pabrėžiančią jų bendrumą ir šeiminio ryšio pastovumą (Hoffman, 1989, p. 8), o K. Shermanas siūlo simboliniais veiksmais įtraukti atsiskyrusį (atskirtą) šeimos narį į bendrą šeimos problemų sprendimą (Sherman, 1997, p. 154–174). Antra vertus, dauguma apie šeimos psichoterapiją ir psichosocialinę pagalbą rašiusių autorių laikosi nuomonės, jog veiksmingiausiai šeimos sunkumai įveikiami tada, kai konsultacijose dalyvauja visi šeimos nariai. Šis visų pripažįstamas šeimos psichoterapijos principas sunkiai įgyvendinamas sprendžiant nuteistųjų šeimų problemas.

Panašios ir socialinio darbo su nuteistojo šeima galimybės. Konkretūs šio darbo metodai, anot C. Sutton, priklauso nuo to, su kokiais sunkumais susiduria šeima, kuriuos vertinant ir koreguojant gali būti naudingas ASPIRE (įvertinimo–planavimo–įgyvendinimo–tikrinimo ir rezultatų apžvelgimo) procesas, nors socialiniam darbuotojui gali prireikti papildyti šį procesą šeimos problemas atitinkančiais jos pažinimo ir paramos jai būdais (Sutton, 1999, p. 88).

Atsižvelgiant į ASPIRE procese numatomą veiksmy seką aktualu žinoti įvairių nuteistųjų grupių šeimų ypatumus ir pagal juos numatyti pagrindines psichosocialines paramos šioms šeimų grupėms kryptis, bei įvertinti, kokios paramos šiuo metu labiausiai pageidauja nuteistųjų šeimos. Būtent tai buvo nuteistųjų šeimų empirinio tyrimo uždavinys.

Tiriamieji ir tyrimo metodika

Nagrinėjant nuteistųjų šeimų problemas galima tirti tiek pačius nuteistuosius, tiek jų šeimų narius. Nors apie nuteistuosius, jų santykius su mikrosocialine aplinka duomenų trūksta, vis dėlto nuteistieji tiriami įvairiais aspektais. Daug menčiau ištirtas nuteistiesiems artimų žmonių požiūris į laisvės atėmimo bausmę, šios bausmės poveikis jų gyvensenai.

Šiame straipsnyje pristatomi žmonių, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, anketinio tyrimo duomenys.

Tyrimas atliktas 2000 metais. Tyrime dalyvavo dvi žmonių, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, grupės.

Pirmai grupei priskirtos žmonos yra moterys, atvykusios į trumpalaikius ir ilgalaikius pasimatymus su nuteistaisiais, kalinamais Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje (toliau – Vilniaus SP PDK). Apklausą Vilniaus SP PDK autoriui vadovaujant atliko magistrantas V. Tarmasevič. Į anketos klausimus atsakė 39 respondentai. Šios tiriamųjų grupės atsakymai padeda atskleisti nuteistųjų šeimų stabilumą lemiančias aplinkybes (Tarmasevič, 2001).

Antroji tiriamųjų grupė – moterys, nutraukiančios santuoką dėl vyro nuteisimo ilgesniam nei trijų metų laisvės atėmimo laikui. Esant tokiam nuosprendžiui skyrybų procedūra supaprastinama, jos gali būti registruojamos paduodant pareiškimą civilinės metrikacijos skyriui. Antrajai tiriamųjų grupei priskirtas moteris apklausė autorius Vilniaus civilinės metrikacijos skyriuje (toliau – Vilniaus CMS). Iš viso anketos būdu apklaustos 153 santuoką nutraukiančios moterys. Ši apklausa gerai atspindi nurodyto pobūdžio ištuokas. Apklausta 48,7 proc. dėl vyro teistumo santuoką 2000 metais nutraukiančių moterų. Be to, 14 iš jų kreipėsi į psichologinę konsultaciją, todėl apie jų šeimines problemas galima spręsti ir iš pokalbio, kurio metu pasakojo apie sunkumus, duomenų. Pastaroji tiriamųjų grupė atstovauja nutrūkusioms santuokoms, atskleidžia nuteistųjų santuokų nestabilumo priežastis. Ji taip pat yra pagrindinė tiriamųjų grupė, nes pirmoji tiriamųjų grupė nepakankamai didelė ir duomenys apie jos atstoves, šių duomenų sugretinimas su antrosios grupės tyrimų duomenimis statistiškai nėra patikimas ir yra veikiau orientacinis, leidžiantis kelti kai kurias hipotezes.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Skyrybos. Vyro įkalinimas turėtų būti laikomas šeimai stresą sukeliančiu veiksnium. Galima prognozuoti jo neigiamą įtaką šeiminiams ryšiams, šeimos stabilumui. Nepaisant šių tarsi akivaizdžių teiginių, net trečdalis pirmajai tiriamųjų grupei priklausančių moterų (13) teigė, kad jų santykiai su vyru įkalinimo metu pagerės, o du trečdaliai (24) manė, kad santykiai nepasikeis. Šie atsakymai skatina nuodugniau pasidomėti žmonių, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, požiūriu į šios bausmės įtaką šeimos stabilumui.

Konsultaciniai pokalbiai ir apklausos duomenys parodė, jog antrojeje tiriamųjų grupėje galima išskirti du pogrupius. Tai būtų santuoką nutraukiančios žmonos, kurių vyrai nuteisti 3–5 metų trukmės laisvės atėmimo bausme (iš viso 92 tiriamosios), ir žmonos, kurių vyrai nuteisti ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui (iš viso 61 tiriamoji).

Vilniaus civilinės metrikacijos skyriuje santuoką nutraukiančių nuteistųjų žmonių pareiškimai ištuokai buvo analizuojami siekiant sužinoti, per kiek laiko nuteisus vyrą paduodamas pareiškimas santuokai nutraukti. Sąsajos tarp įkalinimo laiko ir santuokos nutraukimo momento pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Apsisprendimo nutraukti santuoką laikas

Santuoką nutraukiančių moterų grupė	Laikotarpis nuteisus vyrą				
	0–0,5 metų	0,5–1 metai	1–2 metai	2–3 metai	daugiau nei 3 metai
Moterys, kurių vyrai nuteisti 3–5 metų laisvės atėmimo bausme	6,5 proc. X	31,5 proc.	32,3 proc. X	21,7 proc. X	8,0 proc. X
Moterys, kurių vyrai nuteisti ilgesniam nei 5 metų laisvės atėmimo bausme	22,9 proc. X	49,2 proc.	9,8 proc. X	8,1 proc. X	11,4 proc. X

X – $P < 0,05$.

1 lentelės duomenys gana įtikinamai liudija, jog yra ryšys tarp vyrų laisvės atėmimo bausmės trukmės ir žmonių apsisprendimo nutraukti santuoką. Pažymėtina, kad žmonos, kurių vyrai nuteisti sąlygiškai trumpesniam laisvės atėmimo laikui, retai pareiškia norą skirtis pirmąjį vyro įkalinimo pusmetį. Žmonos, kurių vyrai nuteisti sąlygiškai ilgesniam laisvės at-

ėmimo laikui, gana dažnai skiriasi iškart, kai vyras įkalinamas. Tikėtina prielaida, jog jos tarsi duoda ženklą vyrui, o drauge ir apibrėžia savo šeiminei padėtį, kuria sau sąlygas ieškoti naujo partnerio.

Pavyzdys: Psichologinėje konsultacijoje Birutė S. (34 metų, išsilavinimas aukštesnysis, tarnautoja), kurios vyras buvo nuteistas 6 metų laisvės atėmimo bausme, savo sprendimą išsituokti nepraėjus nė savaitei po to, kai vyras buvo įkalinamas, aiškino tuo, jog, nepaisant teigiamo požiūrio į vyrą ir ketinimo jį lankyti įkalinimo vietoje, remti jį materialiai, nenorinti vėliau jo įskaudinti, nenorinti, jog jis galvotų apie bendrą gyvenimą. Ji taip pat nurodė, kad jei nesutiks kito vyriškio, kuriam taptų artima, vyrui atlikus bausmę sutiktų vėl už jo ištėkėti.

Pažymėtina, jog pati Birutė konsultuojančiam psichologui pripažino, kad toks ištuokos motyvavimas nėra visiškai teisingas, bet kartu ir nėra melagingas. Toks ištuokos paaiškinimas, jos nuomone, yra pakankamai teisingas ir priimtinausias vyrui bei giminėms.

Kita priežastis, lemianti greitas skyrybas su ilgesne laisvės atėmimo bausme nuteistu vyru – juridinis faktinio šeimos iširimo patvirtinimas. Apklausus santuoką nutraukiančias žmonas, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, paaiškėjo, jog apie 60 proc. moterų, nutraukiančių santuoką per pirmąjį pusmetį po to, kai vyras buvo nuteistas, juridškai patvirtina seniau įvykusį santuokinių ryšių iširimą. Čia dera pažymėti, jog tarp nuteistųjų ilgesne laisvės atėmimo bausme buvo kone dvigubai daugiau recidyvistų nei tarp nuteistųjų 3–5 metų trukmės laisvės atėmimo bausme. Keletas teistumų gali neigiamai paveikti šeiminius ryšius, o jeigu vyras ir vėl nuteisiamas ilgam laikui, gali sustiprėti poreikis juridškai patvirtinti, kad šie ryšiai nutrūkę.

Skyrybų motyvavimas. Išsiskiriančioms nuteistųjų žmonoms buvo pateikti klausimai apie veiksnius, turėjusius įtakos jų sprendimui įregistruoti ištuoką. Kadangi skyrybų pareiškime nurodoma, jog skiriamasi dėl vyro nuteisimo, o sociologinėse apklausose išvardijamos skyrybų priežastys (girtavimas, neištikimybė ir pan.) šiuo atveju negalėjo turėti didesnės įtakos, klausimas apie skyrybų priežastį buvo atviras.

Atlikus atsakymų apie skyrybų priežastis kontentinę analizę paaiškėjo, jog jas galima priskirti kelioms pagrindinėms grupėms. 22,3 proc. apklaustųjų nurodė, jog ir iki vyro nuteisimo jų santykiai buvo konfliktiški (pvz., „nesirūpino šeima“, „neduodavo pinigų“, „mušė ir mėgo išgėrinėti“ ir pan.), 19,0 proc. ketinimą išsituokti motyvavo noru kurti naują šeimą arba faktiniu naujos šeimos sukūrimu (pvz., „tikiuosi sutikti žmogų, su kuriuo galėsiu normaliai gyventi“, „laukiu vaiko nuo vyro, su kuriuo kartu gyvename“ ir pan.). 51,9 proc. apklaustųjų nurodė, jog ir vyrą nuteisus ketino išsaugoti santuoką, bet dėl vyro elgesio bei kilusių bendravimo sunkumų apsisprendė išsituokti. 6,8 proc. apklaustųjų paminėjo nurodytoms grupėms nepriskirtas priežastis (pvz., „planuoju išvykti gyventi į užsienį“, „vaikui bus ramiau“ ir kt.).

Planuojant psichosocialinę paramą nuteistųjų šeimoms būtina žinoti norėjusių išsaugoti šeimą nuteistųjų žmonių problemas, jų požiūrį į šeimą griaušančius ir stabilizuojančius veiksnius. Kaip minėta, šiek tiek daugiau nei pusė apklaustųjų nurodė, jog vyrą nuteisus ir atskyrus nuo šeimos jos ketino išsaugoti santuoką, tačiau dėl šeimai nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių apsisprendė išsituokti. Analizuojant šių moterų atsakymus apie skyrybų priežastis buvo išskirtos keturios atsakymų grupės: a) skyrybos, motyvuojamos vyro elgesiu; b) skyrybos, motyvuojamos dėl vyro įkalinimo kilusiais bendravimo sunkumais; c) skyrybos, motyvuojamos pačios besiskiriančios moters nuostatų ir gyvenamosios kaita; d) skyrybos, motyvuojamos keliomis iš nurodytų priežasčių. Toks motyvavimo suskirstymas buvo gana sėkmingas, nes tik 1,9 proc. atsakymų nebuvo priskirta kuriai nors iš nurodytų grupių. Atsakymų grupei „a“ priskirta 32,2 proc. visų atsakymų, grupei „b“ – 34,2 proc.; grupei „c“ – 19,9 proc. ir grupei „d“ – 11,8 proc.

Nagrinėjant nurodytus atsakymus psichosocialinės paramos nuteistųjų šeimoms aspektu pirmiausiai reikia pažymėti, jog nuteistųjų žmonos skyrybas motyvuoja vyro elgesiu bei savybėmis: pavyduliavimu, agresyvumu ir žeminimu. Pažymėtina, jog pokalbio metu aiškiantis, kokiomis aplinkybėmis ir būdais vyrai atskleidė šias savybes, beveik visos besiskiriančios žmonos nurodė, kad konfliktai kildavę ilgalaikių pasimatymų metu.

Pavyzdys: Ingrida S. (39 metų, išsilavinimas vidurinis, darbininkė) psichologinėje konsultacijoje aptardama santuokos išsaugojimo galimybę pasakojo: „Lankydavau jį (vyrą), kai

galėdavau ir kiek leisdavo. Visada džiaugdavosi pamatęs, pasikalbėdavome kaip žmonės, tačiau tuoj pat imdavo kvailai priekaištauti. Sakydavo, kad aš turbūt laiko veltui neleidžiu, turbūt su kitais prasidedu. Ir taip kiekvieną kartą. Pagalvoju, ko man ten važinėti, jei Stasys pats nežinia ko pyksta, kažką prasimano. Kartą nenuvažiauvau, tai tokį triukšmą sukėlė, kad daugiau tik siuntinius per dukrą perduodavau, o dabar pats parašė, jog nebenori manęs matyti. Ir aš nebenoriu”.

Panašūs ir kitų žmonių, apsisprendusių nutraukti santuoką vyrą įkalinus, atsakymai. Jie liudija, kad sukurtos geresnės sąlygos palaikyti artimus ryšius su nubaustu vyru dar nesudaro visų reikiamų prielaidų šeimai išsaugoti.

Gretinant apklaustų Vilniaus CMS nutraukiančių santuoką ir Vilniaus SP PDK išsaugojusių santuoką žmonių atsakymus paaiškėjo, jog jų požiūris į pataisos įstaigoje sudarytas sąlygas bendrauti su nuteistu vyru yra gana panašus. Tai leido jungti šių abiejų grupių atsakymus. Apklausiamosios buvo prašomos įvertinti bendravimo su nuteistu laisvės atėmimo bausme vyru poreikio patenkinimo galimybes. 6,1 proc. apklaustųjų nurodė, jog, nepaisant vyro įkalinimo, bendravimo su juo visiškai pakanka. 50,9 proc. pažymėjo, jog trūksta ilgalaikių pasimatymų, 28,2 proc. nurodė trumpalaikių pasimatymų stygių, 14,7 proc. – nepakankamą bendravimą telefonu. Likusios (2,1 proc.) į klausimą neatsakė. Taigi per 90 proc. apklaustųjų nėra patenkintos pataisos įstaigos taisyklėmis ir šių įstaigų darbuotojų veikla, ribojančia jų bendravimą su nuteistu vyru. Antra vertus, tarp besiskiriančių buvo tik 2,6 proc. moterų, dėl šeimos iširimo tiesiogiai apkaltinusių pataisos įstaigos taisykles ar darbuotojus.

Išvados

Apžvelgus pateiktus faktus galima konstatuoti, kad nuteistųjų šeimų stabilumas yra tiesiogiai susijęs su bausmės trukme. Geresnes prielaidas išsaugoti šeimą turi asmenys, nuteisti sąlygiškai trumpesne bausme. Jų šeimoms taip pat reikėtų didesnės psichologinės paramos, nes, kaip rodo tyrimo duomenys, dauguma apklaustų žmonių nuteisus vyrą tikėjosi išsaugoti santuokinius ryšius, tačiau susidūrusios su naujomis bendravimo sąlygomis nesugebėjo prie jų prisitaikyti. Netinkamas nuteisto vyro reagavimas į šias bendravimo sąlygų permainas, stiprėjantis jo atsiribojimas nuo šeimos, domėjimasis šeima tik kaip paramos šaltiniu irgi gali skatinti skyrybas.

Nuteistųjų žmonos nurodo, jog pageidautų intensyviau bendrauti su nuteistu vyru. Jų nuomone, ypač trūksta ilgalaikių pasimatymų, nors ir kitų bendravimo galimybių (trumpalaikių pasimatymų, telefoninių pokalbių) jos norėtų turėti daugiau.

Nuteistųjų šeimų problemos, jų stabilumą ar iširimą lemiantys veiksniai dar mažai tyrinėti. Ypač menkai tirta žmonių, kurių vyrai nuteisti laisvės atėmimo bausme, padėtis. Straipsnyje pateikiami duomenys irgi nėra išsamūs, bet leidžia numatyti tolesnių tyrinėjimų kryptis, gali padėti suformuluoti klausimus, į kuriuos atsakius psichosocialinė parama nuteistųjų šeimoms taptų veiksmingesnė.

LITERATŪRA

1. **Hoffman L.** Techniques of family therapy. – New York, 1989.
2. **Jurgelaitienė G.** Pagrindinės recidyvinio nusikalstamumo prevencijos kryptys Lietuvoje // Jurisprudencija. 1999. T. 12(4).
3. **Navaitis G.** Lietuvos šeima: psichoterapinis aspektas. – Vilnius, 1999.
4. **Navaitis G.** Nuteistųjų iki gyvos galvos šeimos psichoterapijos poreikis // Jurisprudencija. 2001. T. 19(11).
5. **Sherman K.** Love and symbols // Journal of Marital and Family Therapy. 1997. No. 6(27).
6. **Sutton C.** Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija. – Vilnius, 1999.
7. **Tarmasevič V.** Socialinis darbas su paleidžiamuoju iš laisvės atėmimo vietos nuteistuoju ir jo šeima. Magistro baigiamasis darbas. LTU. – Vilnius, 2001.

PSYCHOSOCIAL SUPPORT POSSIBILITIES FOR THE FAMILIES OF CONVICTS

Assoc. Prof., Dr. Gediminas Navaitis

Law University of Lithuania

Summary

Custodial sentences may cause particular difficulties for good family relations; their maintenance may become a significant precondition for the convicts' resocialization. That is why it is important to understand the features of the convicts' families and the ways of psychosocial support to them.

The research on the problems of the convicts' families may include the research of the convicts themselves as well as of their family members. The attitude of the latter towards imprisonment and the effect of such a penalty on their lifestyle have not been very widely researched. The present paper presents the analysis of the responses of women whose husbands have been sentenced by imprisonment. Two groups of women took part in the research: one group included those who maintained family relationships with their spouse; the other group included women wishing to divorce.

The research showed that there is a link between the term of the custodial sentence and the decision to divorce. It appeared a rare case for a woman to demand divorce during the first six months of the sentence if her husband had a short-term sentence. Women whose husbands are sentenced for a longer term demand divorce immediately after the sentence enters into force.

When organizing psychosocial help to the families of the prisoners the priority should be given to the support of the spouses who wish to maintain their families. 51,9 per cent of respondents admitted the wish to maintain family. As the main reasons of the divorce husband's aggressiveness, humiliation and other negative characteristic features were mentioned. More than 90 per cent of the respondents were not satisfied with the rules at the correctional institutions that restrict their communication with the convicted husbands though only 2,6 per cent of those who intended to divorce directly blamed a correctional institution for the divorce.

The research results showed that the stability of the convicts' families depend very much on the term of the sentence. There are more possibilities to maintain families for those who have relatively short sentences. Their families need greater psychosocial support because a big part of women hoped to maintain families after the conviction but did not succeed under the changed communication situation.